

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

לך-לך

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק טו
(תרגום חפשי)

יוצא לאור על ידי
„מכון לוי יצחק”
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה
שבעים וחמש שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

לזכות

החיילת ב"צבאות השם" גיטא תחי'
ליום הולדתה העשירית לאויוש"ט, ביום ה' מ"ח ה'תשפ"ו

ולזכות

אחי' חיילי "צבאות השם" מנחם מענדל ושניאור זלמן שיחיו
*

נדפס ע"י הוריהם

הרה"ת ר' לוי יצחק וזוגתו מרת חי' שרה שיחיו צייטלין
* * *

לזכות

מרת רחל תחי' בת הרבנית מרת מאריאשא ע"ה
לאורך ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק
מתוך בריאות הנכונה ולנחת חסידותי מיו"ח שיחיו

היי שותף בהפצת עניני "משיח וגאולה"!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:
<http://www.torah4blind.org>
TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

ממש.

... על פי המדובר לעיל, שבדורנו זה במיוחד (הדור האחרון בגלות והדור הראשון של הגאולה) ישנה הדגשה יתירה על העבודה ד"לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך", וקנין כל עשר הארצות – הרי מובן, שהדבר צריך להשתקף לכל לראש בעבודה מעין זה של יהודי, על ידי שהוא מוסיף בלימוד התורה, לא רק לפי ג' המוחין שלו השייכים למדות, אלא גם ג' מוחין בעצם. שזהו במיוחד – על ידי הוספה בלימוד פנימיות התורה (כולל בביאור ענינים אלו דעבודת המוחין²), כולל בעניני הגאולה ומשיח צדקנו.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

הראשון לכיבוש השני – הכיבוש הראשון הוא בגדר מתנה ("גדר נקודה, כל ארץ ישראל" "ומקצת לא כלום"), והכיבוש השני¹⁰ "הוי גדר ירושה (וגם מקצת)".

לפי זה מוסבר ההבדל הנ"ל בין שתי ההבטחות לבין ההבטחה השלישית בברית בין הבתרים:

הכיבוש של הכניסה השנייה, שהיתה לאחר המצב של "ומפני חטאינו גלינו מארצנו", רמזו בהבטחה שבכריתת הברית "לזרעך נתתי", אשר באה (בדומה לכניסה השנייה)¹¹ לאחר שאלת אברהם "במה אדע..." כי אירשנה¹², כדברי חז"ל¹³, שזה היה "חטא" יחסית לדרגת אברהם, (כפי שרואים מכך שבכריתת הברית נאמר לו על הגלות: "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך..." – גלות מצרים¹⁴, ואף נרמז לו על גלות בבל ועל הגלויות האחרות¹⁵).

לעומת זאת, הכיבוש הראשון על-ידי יהושע, שהיה הכניסה הראשונה לארץ ישראל, רמזו בשתי ההבטחות הראשונות של הקב"ה – לא בהמשך לשאלת אברהם, אלא הבטחת הקב"ה מצד עצמו.

וכך גם לגבי הענין השני, שההבטחה "לזרעך נתתי" באה לאחר שאברהם התהלך לארכה ולרחבה, מפורש בתרגום יונתן³, שהכוונה היא "עבד בה חזקתא"¹⁶, וכך היה בקדושה השנייה על-ידי עזרא, כמו שמסביר הרמב"ם¹⁷, שהקדושה הראשונה "אינו אלא

א. בפרשת לך לך אמורה מספר פעמים הבטחת הקב"ה לאברהם לתת לו ולבניו את ארץ ישראל, כמפורט להלן:

בתחילת הפרשה¹ נאמר: "וירא ה' אל אברהם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת". לאחר מכן, בלכתו ממצרים, כאשר לוט נפרד ממנו, אמר לו הקב"ה: "כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם"². "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה"³. ובברית בין הבתרים – "ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת"⁴, ובהמשך הפסוקים מפורטים כל "עשר האומות".

ההבדל הכללי בין הבטחות הקב"ה הוא: שתי ההבטחות הראשונות ("לזרעך אתן את הארץ הזאת", "לך אתננה", בלשון עתיד) לא נאמרו בקשר לדיבור או לפעולה של אברהם, ואילו ההבטחה "לזרעך נתתי" (בלשון עבר⁵) נאמרה לאחר שהתהלך אברהם לארכה ולרחבה של הארץ⁶, ונאמרה על-ידי הקב"ה כהמשך לאמירה הקודמת "לתת לך את הארץ הזאת לרשתה", וכתשובה לשאלת אברהם "במה אדע כי אירשנה"⁷.

הגאון הרוגוצ'ובי⁸ מסביר את הסיבה להבדלי הלשון, שבהבטחה השלישית אמר הקב"ה את הביטוי "לרשתה" (וגם אברהם שאל בלשון זו "במה... כי אירשנה"), ואילו הביטוי בפסוקים הקודמים הוא "לזרעך אתן...", "לך אתננה", שאלה הם שתי דרכים במסירת ארץ ישראל לבני ישראל על-ידי הקב"ה: "בגדר מתנה" ו"בגדר ירושה"⁹. וזהו ההבדל באופן כללי בין הכיבוש

(10) כ"ה לשון הצפע"ץ שם ("כבוש שני"). וראה לקמן בפנים.

(11) להעיר מרמב"ן שם: והוסיף לכרות לו ברית עליהן שלא יגרור החטא וכאשר צוהו על המילה אמר לו לאחותו עולם לאמר שאם יגלו ממנה עוד ישובו וינחלוה כו'.

(12) ראה פרש"י טו, ו.

(13) נדרים לב, א. וראה פדר"א רפמ"ח. אברבנאל כאן.

ועוד.

(14) טו, יג.

(15) ב"ר פמ"ד, טו. יז. וש"נ. וראה פרש"י שם יב. יד.

(16) וראה גם אזה"ח הנ"ל. ב"ב ק, א. אזה"ח יג, יז.

פרשת דרכים דרוש ט. ולהעיר משו"ע אדה"ו חלק ח"מ הל' הפקר קו"א סק"א בתחלתו. הלא נקנית להם אלא בחוקה המועלת כו' וה"נ אמר' בב"ב דף ק"ז, ע"ש. וראה צפע"ץ הל' תרומות ג, ד. ועוד. לקמן ע' 221 הערה 53.

(17) ספ"ז מהל' בית הבחירה. הל' תרומות פ"א ה"ה.

(1) יב, ז.

(2) יג, טו.

(3) שם, יז.

(4) טו, יח.

(5) ראה ירושלמי (חלה פ"ב ה"א) חובא לקמן בפנים

"כבר נתתי". וראה ב"ר פמ"ד, כב. פרש"י שם.

(6) וראה אזה"ח עה"פ.

(7) טו, ז"ח.

(8) צפע"ץ עה"ת שם.

(9) ירושלמי ב"ב פ"ח ה"ב: אם מתנה למה ירושה כו'

אלא מאחר שנתנה להן לשום מתנה חזר ונתנה להן לשום ירושה.

מו.

כמדובר כמ"פ, אַז ס'איז שוין "כלו כל הקצין"¹, און כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו האָט מודיע געווען אַז מ'האָט שוין תשובה געטאָן, און מ'האָט שוין אויך "צוגעפּוצט די קנעפּ", און לויט אַלע סימנים איז דורנו דער דור האחרון פון גלות ובמילא דער דור הראשון פון גאולה. ועפ"ז איז מובן, אַז ס'איז אַן ענין שהזמן גרמא – אַז מ'זאָל זיך גרייטן בפועל צו "לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך", תיכף ומיד ממש.

... ע"פ המדובר לעיל, אַז בדורנו זה במיוחד (דער דור האחרון אין גלות און דור הראשון פון גאולה) שטייט בהדגשה יתירה די עבודה פון "לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך", וקנין כל העשר ארצות – איז פאַרשטאַנדיק, אַז דאָס דאַרף זיך לכל לראש אָפּשפּיגלען אין דער עבודה מעין זה פון אידן, דורך דעם וואָס ער איז מוסיף אין לימוד התורה, ניט נאָר לויט זיינע ג' מוחין השייכים למדות, נאָר אויך ג' מוחין בעצם. וואָס דאָס איז במיוחד – דורך מוסיף זיין אין לימוד פנימיות התורה (כולל בביאור ענינים אלו דעבודת המוחין²), כולל – בעניני הגאולה ומשיח צדקו.

(משיחות ש"פ לך לך, י"א מרחשון תשנ"ב)

(1) סנהדרין צו, ב.

(2) ראה גם שיחת ח' חשון שנה זו.

כמדובר כמ"פ שכבר "כלו כל הקצין"¹, וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הודיע שכבר עשו תשובה, וגם את "הכפתורים כבר ציחצחו", ולפי כל הסימנים הרי שדורנו הוא הדור האחרון לגלות ובמילא הדור הראשון לגאולה. עפ"ז מובן שזהו ענין שהזמן גרמא – לערוך כבר את ההכנות בפועל ל"לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך", תיכף ומיד

לקוטי

לך-לך

שיחות

רשיון להחזיק בה, לא אתא כיבוש ומבטל לחזקה שהיתה מדעת הנותן".

אך עדיין לא תורצו שאלות ה"כסף משנה": לגבי השאלה הראשונה – אם כיבוש נכרים במלחמה²³ הוא קנין²⁴ המבטל בעלות קודמת של ישראל, מה תוסף העובדה שהבעלות הקודמת לא נקבעה על-ידי כיבוש אלא על-ידי "חזקה מדעת הנותן"? כיון שהיה קנין של כיבוש במלחמה על-ידי הנכרים, נשארית השאלה, כלשון ה"כסף משנה", "למה לא נאמר בחזקה ג"כ משנלקחה הארץ מידינו בטלה החזקה"^{24*}?

כך נשארת עדיין בעינה השאלה השניה: גם בכיבוש יהושע היתה חזקה "מדעת הנותן" – כנאמר שהגבעונים²⁵ מסרו את עריהם לישראל²⁶ – ואף-על-פי-כן אין הרמב"ם מבחין בין מקום למקום, והוא אומר לגבי כל ארץ ישראל "וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית"²⁷.

ג. ה"תוספות יו"ט" ממשיך ואומר: "ואין

(23) כולל – ג"כ יראת מלחמה, כמו כיבוש אנשי גבעון.
(24) גיטין לה, א. ובתוס' שם. רשב"א וריטב"א שם.
שו"ע אה"ע שם ס"ג. הא"ח סתרמ"ט ס"י. וראה בארוכה שו"ת דבר אברהם שם ס"א.
(24*) נוסף על מה שהקשה בשו"ת דבר אברהם ח"א ס"י ס"ו.

(25) ראה יהושע קאפיל ט.
ולעזר ג"כ מעיר היבטי שלא נכבשה ע"י יהושע (ראה יהושע טו, סג ובמפרשים שם. שופטים א, כא ובמפרשים. ש"ב ה, ו ובמפרשים), דוד קנה אותו מארזונה בכסף מלא (ש"ב בסופו. דה"א כא, כב ואילך).
ובמנ"ח מצוה רפד (אתו ו'), דמכין שמקום הזה נקנה רק בחזקה נתקדש גם לענין תרומה וחלה באופן שלא נתבטלה קדושתו בגלות ג"כ (כמו שבטלה קדושת כל הארץ). וראה לקמן שו"ה ג' הא' להערה 45.
(26) ואף שזה ה' מחמת פחד מות, וא"כ צ"ל לכאורה שג"ז נכלל בגדר כיבוש כיון שהיו אנוסים, הרי מצינו (מרדכי גיטין פ"ה. וראה תרומת הדשן סע"ג. מל"מ הל' מכירה רפ"י ד"ה כתב הטור) שבאנוסו ליתן מתנה אם ה' האנוס באים מיתה גמר והקנה.

(27) ואין לומר שקדושת הארץ אחת היא ואפ"ש יישאר רק על חלק הארץ, כדמוכח מלשון הרמב"ם (הל' ביהב"ח והל' תרומות שם) שבקדושה שני' קדשו רק "כל מקום שהחזיקו". ולכאורה דוחק לומר שבכבוש (ראשון) שאני שחל רק על כל הארץ, כדמוכח מהל' תרומות שם ה"ב (את"ל דרך כל מקום שנכבש בפועל – נתקדש). וראה מנ"ח שם. אבל ראה ירושלמי שביעית רפ"ו. לעיל בפנים מצפ"ע, לקמן בפנים ס"ו.

מפני שהוא כיבוש רבים, וכיון שנלקחה הארץ מידיהם, בטל הכיבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה בכיבוש, אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השניה הוא מקודש היום, ואע"פ שנלקח הארץ ממנו, וחייב בשביעית ובמעשרות".

אך צריך להבין: מהו הקשר של הכיבוש הראשון, שקדושתו נתהוותה על-ידי "כיבוש", לענין של מתנה, ושל הכיבוש השני, שקדושתו היא על-ידי חזקה, לענין של ירושה?

ב. כדי להבין זאת יש להסביר תחילה¹⁸ את דברי הרמב"ם שהובאו לעיל, שעליהם שואל ה"כסף משנה"¹⁹ שתי שאלות: א) "איני ידוע מה כח חזקה גדול מכח כיבוש, ולמה לא נאמר בחזקה ג"כ משנלקחה הארץ מידינו בטלה חזקה. ב) ותו בראשונה שנתקדשה בכיבוש, וכי לא היה שם חזקה? אטו מי עדיפא חזקה בלא כיבוש מחזקה עם כיבוש".

וידוע, שישנם מספר הסברים לדברי הרמב"ם:

הרדב"ז²⁰ אומר: "ונראה לדעתו לפי שלא קדשה בפה, אלא בימי עזרא קדשה בפה".

אך²¹ מלבד זאת שאין מוצאים ש"בימי עזרא קדשה בפה", אין גם בדברי הרמב"ם שום רמז להסבר זה. אדרבה, הרמב"ם מסביר במפורש שהקדושה השניה לא בטלה, לא מפני שקדושה בפה, כי אם מפני ש"לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה", לעומת הקדושה הראשונה, שהיתה על-ידי כיבוש.

ב) ה"תוספות יו"ט"²² מתרץ את קושית ה"כסף משנה": "דסבירא ליה דכיבוש נכרים אתא ומבטל כיבוש ישראל, מה שאין-כן בחזקה שהחזיקו מיד מלך פרס שנתן להם

(18) בהבא לקמן ראה אנציקלופדיא תלמודית ע' א"י (ע' ריו ואילך). וש"נ.

(19) הל' בית הבחירה שם.

(20) הל' תרומות שם.

(21) כמו שהקשו במפרשים – ראה שו"ת חיים שאל (להחיד"א) ח"ב סל"ט ד"ה וחזה.

(22) עדויות פ"ח מ"ו. ועד"ז במלא הרועים ע' קדושה ראשונה אות ט.

הוספה

בשורת הגאולה

מה.

יש לעורר עוה"פ (כפי שאמרתי כמ"פ) שהרבנים צריכים לפרסם הפסק-דין ש"כלו כל הקיצין"¹, ובנוגע לתשובה (כהמשך דברי הגמרא "ואין הדבר תלוי אלא בתשובה") – כבר עשו תשובה (כפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר כמ"פ שכבר עשו תשובה, וכבר השלימו כל עניני העבודה), ועתה נשאר רק הענין דגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש.

... אין מה לחכות יותר, כיון שכבר סיימו כל עניני העבודה, וכבר עשו תשובה, ואין הדבר תלוי אלא בביאת משיח עצמו. – "אין הדבר תלוי אלא בתשובה" הי' לפני משך זמן, אבל עכשיו (לאחרי שכבר עשו תשובה) אין הדבר תלוי אלא בביאת משיח עצמו. כל מה שצריך זה שיבוא משיח בפועל ממש, "מראה באצבעו ואומר זה"², זה משיח צדקנו,

... והעיקר – שיהי' כן בפועל ממש, באופן ש"מראה באצבעו ואומר זה", ותיכף ומיד ממש, כפי שהנני חוזר ומדגיש כמ"פ שלא זו בלבד שסוף הגאולה לבוא, אלא שהגאולה עומדת כבר על סף הפתח, ומחכה לכל אחד ואחת מישראל שיפתח את הדלת ויסחוב את הגאולה לתוך החדר!!

(בעת ביקור הרה"ג מרדכי אליהו שליט"א, ו' חשוון תשנ"ב)

(1) סנהדרין צז, ב.

(2) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.

קנו היהודים את ארץ ישראל באופן של חזקה, כי כוונתם היתה לקנותה דוקא על-ידי כיבוש, ולכן לא קבעה חזקתם את הבעלות על הארץ, כפי שרואים בק"ו מן ההלכה³³ "העודר בנכסי הגר וכסבור שהן שלו, לא קנה".

אך ראשית צריך לברר, אם סברה זו מתאימה לעניננו, שהרי בעניננו קיימת הכוונה לקנות את הארץ, אם-כי באופן אחר³⁴, ולכן אפשר לקנות אפילו ללא כוונה³⁵, ובמיוחד שזוהו "קנין דאורייתא"³⁶. ונוסף לכך קשה להסביר כך, כמוסבר לעיל: בערי הגבעונים לא היה כלל קנין באופן של כיבוש, כי הגבעונים נתנו לישראל את עריהם מרצונם, ומדוע לא חל גם על ערים אלו קנין החזקה של ישראל?

ה. ויש לומר, שההסבר לזה הוא: בנתינת הארץ לישראל נתחדשו שני ענינים: (א) קנין ממון, כלומר הבעלות על ארץ ישראל עברה לידי ישראל. (ב) הענין של קדושת הארץ.

הענין הראשון, בעלות ישראל על הארץ, נבעה ממסירת ארץ ישראל על-ידי הקב"ה לאברהם אבינו, כפי שלומדים בירושלמי^{36*} מן הפסוק "לזרעך נתתי" (בלשון עבר), שאין זאת הבטחה בלבד אלא "כבר נתתי". כלומר, שזמא, אף לפני שכבשו ישראל את הארץ בפועל, שייכת ארץ ישראל לעם ישראל³⁷ (לתמיד)³⁸. עובדה זו קובעת אף להלכה,

(33) יבמות נב, ב. רמב"ם הל' זכ' ומתנה פ"ב ה"ג.
(34) אבל יש לחלק, שכאן כיון שכבר קנו ע"י כבוש אין מקום לחזקה לאחר כיון שכבר הי' שלהם כמ"ש במפרשים. וראה שו"ת חיים שאל שם בתחלתו מס' בירך יצחק, ומה שהקשה (בשו"ת) שם.
(35) ראה שו"ת צ"צ יו"ד סר"ל. אה"ע סקני"ט ס"א. ועד"ז בשו"ת חת"ס ורעק"א (ראה לקו"ש ח"א ע' 145 הערה 45, וש"צ).
(36) ראה נמוק"י ב"מ י, א. ובהנמקן בהערה שלפנ"ו.
(36*) נמקן לעיל הערה 5.

(37) ומלשון פירוש רש"י (ר"פ בראשית) "שם יאמרו לטטים אתם שכבשתם ארצות ו' אומות" משמע לכאורה, שגם הקנין ממון נעשה רק לאחר הכבוש (ולא לפניו) – אף ש"ל שזוהו רק לדעת האוה"ע – כדמשמע גם מפרש"י במק"א (נח ט, כו. טו, כו. לך יג, ז. טו, טו. וראה לקמן ע' 158 הערה 24). וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 4 ואילך, ע' 7 ואילך (והוא לקמן הערה 67).
(38) אלא "שאעפ"כ לא נקנית להם אלא בחזקה המועלת כדאמרינן בקדושין דכ"ז במה ירשתם בישיבה וה"נ אמרי' בבב"ב דף ק"ו (שו"ע אדה"ז קו"א להל' הפקר בתחלתו).

להשיב מנתינת ה' יתברך שנתנה לישראל בראשונה, שיש להשיב שכמו שה' יתברך נתן לישראל הארץ, כך נבאו נביאיו שיעלו המחריבים ויטלו מהם, וכן נבאו על כורש מלך פרס שיחזירה. אבל על לקיחת האומה הזאת מידינו לא מצינו בה נבואה בפירוש, ולפיכך שלא כדין נטלוה מידינו ואין קרקע נגזלת".

אך לכאורה עדיין קשה להבין: ממה נפשך, אם כיבוש במלחמה הוא צורה של קנין מפקיע, שהוא "קנין גמור"²⁸ לפי ההלכה, מהו ההבדל אם נאמרה נבואה על כיבוש זה או לא, הרי היה זה מעשה קנין²⁹?

אם הכוונה בכך היא³⁰ שנכרי אינו קונה על-ידי כיבוש במלחמה, וכיון שעל כיבוש נכרים זה (שלאחר הכיבוש השני) לא היתה נבואה, הרי "שלא כדין נטלוה" ואין כלל קשר בין דברים אלו לענין כיבוש במלחמה. ולעומת זאת, נבוכדנצר וכורש, "על-פי ה' כבשו" ולכן "הוראת שעה היתה ולהם נקנה בכיבוש"³¹ – הרי זה אינו מתאים להסבר הרמב"ם:

הרמב"ם מסביר את הסיבה להבדל בכך שהקדושה הראשונה היתה ע"י כיבוש והקדושה השניה ע"י חזקה, ולפי האמור לעיל אין הדבר תלוי בקנין של ישראל, אלא באופן הכיבוש של האומות – בגלות בבל יכלה הקדושה להתבטל, (גם אילו נתהוותה על-ידי חזקה), כי כיבוש נבוכדנצר היה כדין, ואילו בגלות השניה אין הקדושה בטלה (גם אילו נתהוותה על-ידי כיבוש), כי האומות כבשו שלא כדין.

ד. על השאלה השניה שדלעיל, ניתן היה, לכאורה, לענות (כפי שמפרשים אחרים³² מסבירים את דברי הרמב"ם): אמנם, גם בכיבוש יהושע היתה חזקה, אבל בפועל לא

(28) שו"ע אדה"ז אר"ח שם.
(29) ולשיטתו צריך לומר (ועד"ז במלא הרועים שם. וראה הון עשיר לעריות שם) ש"ל שכבוש מלחמה אינו "קנין גמור", וביכולתו להפקיע רק (בעלות קלושה שנעשית ע"י כבוש, ולא בעלות גמורה שנעשית ע"י קנין גמור (בחזקה) מדעת הנותן. אבל להדיעות שהיו קנין גמור קשה כנ"ל – נוסף על הקושי שבדב"א שם כנ"ל.
(30) כמ"ש בשו"ת חת"ס יו"ד סר"ל. אלא שלא הביא התויר"ט.
(31) שו"ת חת"ס שם.
(32) שו"ת חיים שאל שם. ועד"ז בצל"ח ברכות ד, א. ועוד.

הגמרא ש"ירושא היא לכם מאבותיכם", מאברהם אבינו, למרות שהיה בינתיים חטא העגל וחטא המרגלים...⁶⁶.

[ובמיוחד לפי המוסבר לעיל על פסק דין הרמב"ם, שענין הירושא נקבע בתוך קדושת הארץ באופן שגם לקדושה (השניה) אין לה הפסק, "קדשה לעתיד לבוא"].

מכך מובן, שמדובר כאן על ענין שלא ייתכן בו "מסחר" וכדו'. שהרי כל ארץ ישראל לגבולותיה "מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת", היא ירושה לעם ישראל ולכל יהודי, ולפיכך אין אף אחד יכול ח"ו לוותר על חלקו בארץ ישראל, והרצון למסור ח"ו חלקים מארץ ישראל נוגד לרצון ה', אשר "ברצונו נתנה לנו"⁶⁷, כנחלת עולם.

ברוך ס' תקל. וראה ס' השטרות לר"י ברצלוני ע' 43. אוצר הגאונים קדושין ס' קמ"קא. וגם הדיעות שחולקין – ראה לקו"ש ח"כ ע' 309 הערה 69, די"ל שבעצם הדבר לא נחלק, כ"א בנוגע לפרובינציה והרשאה.

(66) וזה שארז"ל (מכילתא יתרו יח, כו) דא"י ניתנה על תנאי – ה"ו רק בנוגע לקדושת הארץ, שהיית ישראל על אדמתם בפועל, אבל גם אז נשארה בעלות ישראל על א"י בשלימות. וראה צפ"נ השמטות להל' תרומות (סב, א). (67) פרש"י ר"פ בראשית. וראה בארוכה לקו"ש

וכאשר יהודים עומדים על-כך בתוקף הדרוש, לא מצד "כחי ועוצם ידי"⁶⁸, אלא מפני שזוהי "נחלת עולם", של הקב"ה אלקי העולם לעם עולם, אזי מצליחים בכך –

עד אשר מתממש הייעוד "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך"⁶⁹, שאומות העולם יעזרו לישראל לקיים את רצון ה' בכלל ובענין זה במיוחד, עוד בזמן הגלות. וזה מזרז את ביאת משיח צדקנו, שאז תשתייך לישראל כל ארץ ישראל, כולל קני קניזי וקדמוני⁷⁰, ו"אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"⁷¹, במהרה בימינו ממש.

(משיחות כ"ף מנ"א ומוצש"ק ראה תשל"ח,

שמחות בית השואבה תשכ"ד)

[המתורגם] ח"ה ע' 8 ואילך, דמכין שנתנית הארץ באה מהקב"ה ש"הוא בראה", ה"ו "נתינת" עצם מהותה של הארץ, (לא הבעלות על הארץ), הארץ עצמה נעשית "ארץ ישראל", ואין שייך שינוי בזה (גם כשגילינו מארצנו).

(68) עקב ח, יו.

(69) ישע"י מט, כג.

(70) כנאמר לאברהם בברית בין הבתרים שם "נתינת את הארץ הזאת גו' ואת הקני גו'".

(71) צפ"נ ג, ט. רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח

☞ ☞ ☞

ויה"ר שע"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

☞ ☞ ☞

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

יתר-על-כן: בכניסתם לארץ נאמר "ונכבשה הארץ לפניכם" – "הארץ" סתם – ולכן יש לומר, שמיד עם כיבוש יריחו, שהיתה "נגרא של ארץ ישראל" (ולכן "נתכנסו לתוכה ו' אומות" כי "אם נכבשה יריחו מיד כל הארץ נכבשת")^{45*}, כבר נשלמה החלות של קדושת הארץ – באמצעות כניסת ישראל לארץ ישראל באופן של כיבוש.

(רק לגבי מספר מצוות⁴⁶ היה תנאי נוסף של כיבוש וחילוק וכו' – כתנאי לחיוב המצוות, בדומה למצות יובל, שחלה כאשר "כל יושביה עליה"⁴⁷. אך אין זה ענין הקשור⁴⁸ לקדושת הארץ⁴⁹, שחלה בשלימותה מיד עם כיבוש יריחו⁵⁰).

גם יראת מלחמה לא הייתה בזה כיון שכרתו ברית וכו') – דכיון דכבשו אנשי גבעון (לעבדים) במילא נקנית ארצם וכו'*, דמה שקנה עבד (נתינים) – שקבלו ע"ע מפני יראה כו' – קנה רבו (ו"גמשך" על קנינו עניני העבדות והקדושה שלו), אף שמעצמם מסרו ונתנו עצמם לעבדות. (45*) במדב"ר פט"ז, טו. תנחומא בהעלותך יו"ד. (46) ראה אנציקלופדיא תלמודית שם ע' ריט ואילך. וש"נ.

(47) ערכין לב, סע"א.

(48) וכדמוכח גם מזה שמצינו (הובא באנציקלופדיא (שם) כמה טעמים ע"ו שלא נתחייבו בתרומות ומעשרות וביכורים (ועוד) עד אחר ירושה ושיבה, ואין מפרשים כפשוטו שאז לא נגמרה קדושת הארץ.

(49) וכדמוכח גם ממ"ש הרמב"ם (הל' תרומות והל' בית הבחירה (שם) שקדושה ראשונה הייתה מפני הכבוש אף שמדבר שם בהחיוב דתרומות ומעשרות ושביעית שחיובם הוא רק אחר (כבוש ו)חילוק, כי ע"י כבוש נעשה כבר קדושת א"י גם בנוגע לתרומות ומעשרות.

(50) בנוגע לחלה שנתחייבו יתיבב בבואם אל הארץ (ספרי ורש"י שלא טו, יח) לפני כבוש יריחו, דהרי אכלו מתבואת הארץ ממחרת הפסח (יהושע ה, יא"יב) י"ל דאינו תלוי בקדושת הארץ. ראה שו"ת שאילת דוד חידושים בעניני שביעית בתחלתו (ועיי"ש שו"ת שהיו מחלוקת בכחובות (כה, סע"א) ובירושלמי חלה (שם). ולהעיר ממנ"ח

וגם עיר ויבוסית שלא נכבשה ע"י יהושע (כנ"ל הערה 25) – י"ל שהי' כיבוש (בפועל) אח"כ ע"י דוד. כפשוטו לשון הכתוב בש"ב שם, ו ואילך (ודלא כהמנ"ח הנ"ל הערה 25, ומה שקנה דוד מארונה הי' רק כדי לשלול זכותו לגמרי (ראה לקו"ש ח"י ע' 62 ואילך. חכ"ש ע' 87 טו"ח). או י"ל עפ"מ ש"ב ד"ק (ש"ב כד, כג. וכ"ה במנ"ח (שם) שהיו שם למס עובד, וא"כ הוי "כמי שנתכבשו" (כבשוה"ג שלא"ח). וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"א). וראה פדרי"א פל"ו וברד"ל שם. לקו"ש ח"ל ע' 88 ט"ח ואילך. ואכ"מ. (***) להעיר מירושלמי דמאי (פ"ב ה"א. ועד"ו הוא בירושלמי שביעית פ"ו ה"א לכמה ג' (ראה מפרשים (שם)). "מעלי מסין כמי שנתכבשו", ובמפרשים שם. וראה אנציקלופדיא תלמודית שם (ע' רב, ו) וש"נ.

כנאמר בגמרא³⁹ שבנות צלפחד ירשו את החלק של אביהן, שהיה בכור, פי שניים, על-אף ש"אין הבכור נוטל (פי שניים) בראוי כבמחוקק", כי "ארץ ישראל מוחזקת היא"⁴⁰.

אבל הענין השני, קדושת ארץ ישראל (ובמיוחד לחיוב המצוות), חל רק על-ידי בני ישראל, בכניסתם לארץ ישראל^{40*}.

1. באופן הכניסה לארץ יש הבדל בין שתי הכניסות לארץ: בכניסה הראשונה היה רצון⁴¹ וציווי: "חלוצים תעברו"⁴², "ואתם תעברו חמושים לפני אחיכם כל גבורי החיל"⁴³, ו"נכבשה הארץ לפניכם"⁴⁴, כלומר, שהכניסה תהיה באופן של כיבוש באמצעות מלחמה, ולכן גם קדושת הארץ חלה באמצעות כיבוש.

לפי זה מובן מדוע לא הועיל אז קנין החזקה, אפילו לגבי ערי הגבעונים שבהם היתה החזקה מדעת הנותן, כי הקדושה חלה על-פי ציווי ה', והחזקה אינה יכולה לגרום לחלות הקדושה, כי ציווי ה' חייב להיכנס לארץ דוקא באמצעות כיבוש מלחמה⁴⁵,

ובמהמקנה קדושין שם, דהחזקה (לדעת דבי רבי ישמעאל) היינו חלוקה שביניהם לקנות כאו"א חלקו, ולא לקנות מן הכנענים. וראה שו"ת דבר אברהם שם אות ו'.

(39) ב"ב קיט, א"ב. ובע"ז (נג, ב. וראה פרש"י שם ד"ה ואשריהם). "ירושא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו".

(40) וראה בארוכה פרשת דרכים שם. ועוד.

(40*) ראה בארוכה לקמן ע' 220 ואילך.

(41) כמחז"ל (תנחומא ע"פ ביאור רש"י*) עה"ת בתחלתו.

ועד"ו בב"ר פ"א, ב: שאם יאמרו לסטים אתם כו' ברצונו כו' נתנה לנו.

(42) דברים ג, יח. וכן בהכתובים דס"פ מטות (לב, כ ואילך).

(43) יהושע א, יד.

(44) מטות לב, כט.

(45) אין להקשות דא"כ במה נקנו ערי הגבעונים* (דהרי

*) בתנחומא שלפנינו ליתא (ומאמר ר"י מסיים בהכתוב "כח מעשיו .. נחלת גוים". ואולי טיוטת הפירוש הוסיף רש"י ע"פ הב"ר שבפנים ההערה).

אבל ביפה תואר לבי"ר שם כתב: באגדת ר' תנחומא אית"י להך אגדה בהאי לישנא (ומעתיק כהלשון שבפרש"י). ומסיים: ובהו הלשון הביא רש"י ז"ל בתחילת פ' התורה. דמשמע ש"כ"ה גירסתו (וגירסת רש"י) בתנחומא. וראה רש"י לתהלים (קיא, ו). ומדרש תנחומא כתב לישראל מעשה בראשית .. שלא יוכלו האומות לומר לישראל גולנים אתם שכבשתם ארץ ו' גוים.

(*) וארץ הגרעיש שפנה והלך (ירושלמי שביעית פ"ו ה"א. ויקי"ר פ"ו, ו). הי' כיבוש (מפני יראת מלחמה).

לפי זה יש להסביר באופן נוסף שהחזקה לא גרמה לקדושת הארץ (אפילו בערי הגבעונים וכדו'), כי קדושתה של כל ארץ ישראל כבר חלה מיד עם כיבוש יריחו, כדלעיל⁵¹.

לעומת זאת לגבי כניסת עזרא אמר הקב"ה "אפקוד אתכם... להשיב אתכם אל המקום הזה"⁵², רצון הקב"ה בפקידתו לא היה לכבוש את ארץ ישראל, אלא לעלות ולהתיישב בה⁵³, ולכן חלה אז הקדושה באמצעות "חזקה שהחזיקו בה".

ז. לפי זה מתורצת גם השאלה הראשונה של ה"כסף משנה": כיון שהקדושה על-ידי יהושע חלה באמצעות כניסה באופן שנצטווה עליו – על-ידי כיבוש, שהכיבוש הוא לקיחת דבר ממישהו נגד רצונו⁵⁴, יוצא, שמצד הציווי קיימת כאן בתחילה בעלות של האומות על הארץ, והקדושה חלה כאשר מתגברים על האומות בכיבוש – ולכן "כיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש", כאשר מתבטלת ההתגברות על האומות⁵⁵, מתבטלת הקדושה שנבעה ממנה.

ואילו בכניסה השניה לארץ, "כיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה

(שם) שר"ל שגם תרומות ומעשרות וכו' אינו בגדר קדושה אלא מפני דהוא ארצם. ואכ"מ.

(51) ומש"כ הרמב"ם (הל' תרומות פ"א ה"ב), ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל א"י לשבטים אע"פ שלא נכבשה כדי שלא יהי' כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבת ויכבוש חלקו – היינו להיות "נקרא א"י כדי שינהג בו כל המצוות" (לשון הרמב"ם שם), שחוב המצות נעשה בכל מקום לאחר שנכבש המקום וחלקו (דאלת"ה לא נתחייבו בכה"ל עד לאחר שנכבשה בסוף ימי דוד ובכ"כ מקומות מפורש דלאחר יד רכבו וחלקו נתחייבו), אבל ענין הקדושה נעשה תיכף בכיבוש יריחו.

ובאחרונים לירושלמי שביעית רפ"ו ע"פ דברי הרמב"ם הג"ל דכיון שיהושע ובית דינו חלקו כל א"י לשבטים נק' כבר "שקנו כולה" (בסוף יד שנה). וראה צפ"ע לרמב"ם הל' תרומות שם בסופו (ג, ד). ואכ"מ.

(52) ירמ"י כט, יו"ד.

(53) ובלשון הכתוב (ירמ' ג, יו"ד) "ושבו בעריכם אשר תפשתם".

(54) ראה גם הון עשיר לעדיות שם. אלא שמבאר להסביר שהכבוש נוגע לקנין ובעלות הארץ.

(55) ואין נפק"מ אם עכו"ם קונים בכבוש מלחמה, רק עצם העובדא "שנלקחה הארץ מידיהם", וכדמוכח עוד יותר מלשונו בהלכות תרומות שם, "שקדושה ראשונה לפי שהייתה מפני הכיבוש בלבד קדשה לשעתה ולא קדשה לעת"ל, ואינו מזכיר כלל שכבושה מישראל.

שהחזיקו בה": כשם שמשמעות החזקה כפשוטה היא בעלות מלאה של המחזיק, שהדבר שייך לו, ולא שהדבר נהיה שלו על-ידי זקיחתו מהזולת – כך מובן גם לגבי הקדושה שחלה באמצעות החזקה, שחלות הקדושה כרוכה בכניסתם לארץ השייכת להם גם לפני כיבוש יהושע, ולכן היא לא בטלה.

במילים אחרות: בעליית עזרא גרמה הבעלות (קנין הממון) על הארץ את קדושת הארץ, ולכן כשם שהעובדה ש"ארץ ישראל מוחזקת היא" אינה בטלה לעולם, וגם לאחר החורבן זוהי "ארצנו" ו"אדמתנו", כך אין בטלה גם הקדושה השניה הכרוכה בחזקה.

ח. הסבר זה מתאים גם להסבר על ההבדל שבין קדושה ראשונה לקדושה שניה בפנימיות הענינים, שבזמן הקדושה הראשונה היו ישראל בדרגה של צדיקים, ובזמן הקדושה השניה – בדרגה של בעלי תשובה⁵⁶.

אחד ההבדלים שבין שתי הדרגות הוא⁵⁷: עבודת הצדיקים היא בעיקר בדרך של מלמעה למטה – הם גורמים להתעלות ה"תחתון" באמצעות הורדת קדושה (בכח תורת ה') – הורדת אלקות מלמעלה. וכיון שההשפעה היא מלמעלה, אין היא קשורה כל-כך ל"מטה", ולכן יכול להיות בה שינוי ו"הפסק" –

בדומה לקדושה הראשונה שעל-ידי כיבוש⁵⁸, הבאה על-ידי התגברות על הצד המנגד, אבל הוא נשאר מציאות בפני עצמו, ולכן יכול להתבטל הכיבוש.

בדומה לכך גם בעבודת האדם בכלל, אם עבודת היהודי נעשית בלי התעסקות בעולם, בלי התנסות בנסיון⁵⁹ של הצד המנוגד, לא יכול להיות בטחון שהוא יוכל לעמוד בנסיון, אם יבוא לידי כך.

לעומת זאת, עבודתו של בעל תשובה היא

(56) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 29 ואילך. ע' 68 ואילך. וש"נ.

(57) ראה גם ד"ה תקעו תרס"א. ובכ"מ.

(58) להעיר מהחילוק בפעולת התורה והמצוות, דתורה היא באופן של כיבוש, ומצוות באופן של בירור (ראה לקו"ש ח"ח ע' 352 ואילך. ח"ט ע' 348 ובהערה 11 שם), שבכללות זה תוכן החילוק בין עבודת הצדיקים ועבודת התשובה (וראה לקו"ש שם ע' 66 ואילך ובהערות שם).

(59) ראה ח"פ להרמב"ם פ"ז.

קרובו של המוריש⁶³, ויש לו תביעה וקשר לירושה, עד אשר ענין הירושה האמיתי הוא כאשר הירש הוא "עצם המוריש" (ואז אין כאן שינוי רשות כלל)⁶⁴.

לפיכך הנתינה מלמעלה באופן של ירושה היתה בקדושה שניה, כאשר כניסת עם ישראל היתה בדרך של "חזקה", הן כפשוטה והן בעבודת האדם, כך שיש להם שייכות אמיתית לארץ ישראל, והם תמיד הבעלים של הארץ.

ויש לומר, שזהו הרמז הרמז בפסוקים, כאשר בקשר לענין המתנה בקדושה הראשונה כתובים הביטויים "לזרעך" "אתן" "לך אתננה" – בלשון עתיד, ואילו בקשר לקדושה שניה נאמר "לזרעך נתתי", בלשון עבר, כדלעיל:

קדושה ראשונה קשורה לשייכות של ארץ ישראל לעם ישראל, שתתקיים רק בעתיד – כיבוש ארץ ישראל מרשות אחרת שאיננה קדושה.

לעומת זאת, הקדושה השניה היתה באופן של "חזקה", שגילתה את הבעלות של עם ישראל על הארץ מקודם לכן (עקב הנתינה לאבות).

י. ההבדל בין מתנה לבין ירושה לגבי ארץ ישראל, הוא רק באשר לקדושת הארץ שחלה בכניסת ישראל לארץ – שהקדושה הראשונה היתה באופן של מתנה, ובקדושה השניה נוסף ענין הירושה שאין לו הפסק.

אבל בעלות ישראל על הארץ היא תמיד מושלמת בהחלט מאז שהקב"ה נתן את הארץ לאברהם אבינו בברית בין הבתרים כ"נחלת עולם", ובכריתת ברית לא ייתכן שינוי והפסק. ולפיכך, אין הדבר תלוי במצבם של ישראל:

אפילו במצב של "מפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו", גם אז ארץ ישראל היא "ארצנו" ו"אדמתנו"⁶⁵. וכפי שאומרת

בדרך של מלמטה למעלה, "בירור" וזיכוך ה"תחתון", והפיכתו ל"כלי" לקדושה, ולכן גילוי האלקות למטה הוא באופן שיש לו קיום ללא הפסק. וכך גם בכללות עבודתו לקונו: כיון שהוא מתקרב אל הקב"ה, אל תורתו ואל מצוותיו לאחר שהיה שקוע בעניני העולם, ואפילו לאחר שנכשל ר"ל בענינים ההפוכים מרצון הקב"ה, זוהי הוכחה לכך שענין התורה והמצוות חדר בו כל-כך, עד אשר גם כשלונו אינו יכול לנתקו מהקב"ה. כלומר, התקשרותו אל הקב"ה היא תמידית, ללא שום הגבלות.

בדומה לקדושה השניה, שבאה על-ידי חזקה, שגם לאחר ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו", חוזרים בני ישראל לארץ ישראל, לא כאל ארץ שעליהם לכבוש, ואשר אינה שייכת להם, אלא כאל ארץ השייכת להם בתמידות.

ט. לפי כל האמור לעיל יובן הקשר שבין קדושה ראשונה למתנה, ובין קדושה שניה לירושה:

ידוע⁶⁶, שירושה אין לה הפסק, ומתנה יש לה הפסק. הטעם לכך⁶⁷ שמתנה יש לה הפסק, הוא: למרות ש"א לאו דעביד ליה נייחא לנפשיה לא הוי יחיב ליה מתנתא"⁶⁸ (=אילו לא גרם לו נחת רוח, לא היה נותן לו מתנה), אין המתנה ניתנת כל-כך בגלל מעלות המקבל, אלא בעיקר מצד הנותן, ולמקבל אין קשר של שייכות למתנה, ולכן יש לה הפסק אפילו לאחר נתינתה.

לכן קשור ענין המתנה של ארץ ישראל עם ישראל דוקא בכניסה הראשונה (כיבוש יהושע): כשם שאופן הכניסה של ישראל היה בדרך של "כיבוש" (מלמעלה למטה) – הן כפשוטו, והן בעבודת האדם כדלעיל – כך גם ניתנה ארץ ישראל ליהודים באופן של מתנה הבאה מצד הנותן "מעלה" ולא מצד תביעה וקשר אל המקבל ("מטה").

לעומת זאת ירושה חלה מפני שהירוש הוא

(60) ראה ב"ב קט"ז, ב. קלג, א.

(61) ראה גם אה"ת בראשית יא, א. ראה ע' תשסא ואילך. לקו"ש ח"ט ע' 115 ואילך וש"נ (בהערה 19).

(62) מובא בכ"מ (המשך וככה תרל"ו פס"ח. המשך תרס"ז ע' קלא. ועוד). ועיין מגילה כו, ב. גיטין ג, ב"ב טז, א. ב"ב קנו, א.

(63) ראה המשך וככה שם.

(64) צפ"ע השלמה יג, א. מהד"ת יט, א. שו"ת צפ"ע (וארשא) ח"ב סק"ח.

(65) ועד שנוגע לדין, לכמה דיעות, בנוגע לפרחובל שאפילו מי שאין לו קרקע יכול לכתוב בשטר והקניתי לו ארבע אמות קרקע לפי ש"אין כל אדם מישראל שאין לו ד' אמות בארץ ישראל ואם תאמר נטלוהו הגוים ואנן בגלות, קיימא לן לרבנן דאין קרקע נגזלת ובחזקת ישראל היא וארץ ישראל נקראת ע"ש ישראל כו" – שו"ת מהר"ם